Cana asobnaha numaru 20 hr. Przesyłka opłacona ryczałtem

Nr. 39. Wilnia, Niadziela 15 Lipnia 1928 h. Hod IV (XII).

BIEŁARUSKAJA KRYNICA

PALITYČNAJA, HRAMĄDZKAJA I LITERATURNAJA HAZETA.

Adres Redakcyi i Administracyi: WILNIA, LUDWISARSKAJA 1-19. (Wilno, Ludwisarska 1-19) Redakcyja adčyniena ad 9 hadz. ran. da 4 hadz. wieč.

„Bieł KRYNICA“ kaštuje na hod—10 zał., na paŭhoda—5 zał., na 3 miesiacy — 3 zał., na 1 miesiac — 1 zał. HAZETA WYCHODZIĆ RAZ U TYDZIEŃ.

Cana abwiestak: na 1-šaj staroncy 30 hr., 2 i 3 — 25 hr., na 4 aj — 20 hroš. — za radok drobnaha druku ŭ adnej pałoscy.

U tupiku.

Usiudy, dzie tolki istnawaŭ i istnuje parlamentarny ład dziaržawy, tam zmahańnie za ŭładu miž narodnym pradstaŭnictwam i ŭradam — źjawišča štodziennaje. Zmahańnie heta bačym i siańnia i to ŭ wielmi wostraj formie ŭ Polščy.

Daŭniejšaja Polšča, choć była manarchijaj, adnak karali mieli ŭładu wielmi małuju. Takim čynam možna dakazwać, što pierawaha ŭłady Sojmu ležyć u tradycyi i charaktary polskaha narodu. Kali jašče ŭziać pad uwahu ciapierašniuju demokratyzacyju dziaržawaŭ Eŭropy i radykalizm polskich zmahalnikaŭ za niezaležnaść Polščy — susim stanowicca jasna, čamu kanstytucyja 17 sakawika źjaŭlajecca pastupowaj i daje pierawahu ŭładzie Sojmu pierad uładaj prezydenta i ŭradu. Takoje pałažeńnie nie mahło zdawolić indywidualnyja pohlady maršałka Piłsudskaha, jaki budučy šefam uradu—nia moh nie spatkacca z celym radam pieraškodaŭ u swajej dziejnaści z boku Sojmu.

I dziŭnaha tut ničoha niama. Naadwarot, było-b dziŭna, kab ludzi wybranyja narodam siadzieli ŭ Sojmie cicha, nie pryznawali siabie pradstaŭnikami narodu i biaskrytyčna zaćwiardžali ŭradawyja prajekty

Nia hledziačy na niazwyčajnyja natuhi ŭradu stwaryć u Sojmie swoj silny blok, jak bačym, „jedynka“ bolšaści nie stwaryła i Sojm astaŭsia tym, čym byŭ, h. zn. zboryščam ludziej rožnych, najčaściej pradstaŭnikoŭ prociležnych intaresaŭ, adbiwajučy adnak u bolšaj ci mienšaj miery nastroi palityčna dumajučaha hramadzianstwa.

Nia hledziačy na opazycyjnuju bolšaść Sojmu, jon jość badaj całkom na ŭsłuhach uradu. Pryniaćcie ŭ čas budžetu na 1928—9 hod, ustawy ab amnestyi ŭ redakcyi amal što ŭradawaj, uchwaleńnie ŭstawy ab nadzwyčajnych dziaržaŭnych inwestycjach i inš.,—wyrazna ab hetym świedčać. Ale hetaha było zamała Piłsudskamu. Zusim niespadzieŭki padaŭsia jon u adstaŭku i stanowišča swajo wyjaśniŭ u adumysłowym hazetnym wywiedzie, jaki dziakujučy nia stolki swajmu źmiestu, kolki formie, narabiŭ šmat šumu, jak u krai, tak i zahranicaj. U hetym wywiedzie, jak wiedama, apraŭdywaje Piłsudski swoj wychad niastačaj ułady dla prezydenta, biurakratyzmam i niaprychilnaściaj da Sojmu. Addajučy ŭładu staršyni Rady Ministraŭ Bartlu, Piłsudski niadwuznačna zajaŭlaje, što kali treba budzie hetu ŭładu ŭziać nazad — jon heta zrobić, i daje paniać, što nie astanowicca pierad zawiadzieńniem nowaha dziaržaŭnaha ładu ŭ Polščy.

U adnosinach da Sojmu spatykajem tam słowy, jakija pierachodziać usialakija spadziawańni i nijak nie daducca pahadzić z pawahaj stanowišča, jakoje zajmaje ich aŭtar.

Sojm akazaŭsia abražanym, i chto wiedaje, ci pry ŭznaŭleńni sesyi zachoča Sojm nad hetym pytańniem pierajšci da paradku dnia. Orhan P.P.S. „Robotnik“ wostra zaarehawaŭ na zraŭnańnie Sojmu z šluchaj (ladacznicą) i dačakaŭsia kanfiskaty. Hety fakt nie adnoj hazecie adbiraje achwotu padrabiazna zahłyblacca ŭ sutnaść sprawy.

Pryhladajučysia ŭ sučasnaje palityčnaje pałažeńnie Polščy, naprašywajecca pytańnie, što budzie zaŭtra? Za 10 hadoŭ niezaležnaha istnawańnia Polščy my byli świedkami rožnych sprobaŭ, pieražyli šmat rožnych uradaŭ — i lewych i prawych. Usie jany byli niatrywałymy, pierawažna prypadkowymi, biezprahramnymi, a da nas Biełarusaŭ asabliwa niaprychilnymi. Dačakali my ŭreście t. zw. „maralnaj sanacyi“. Pa dwuch-hadowym istnawańni „sanacyjnaha“ ŭradu akazałasia, što kroŭ, pralitaja ŭ mai 1926 h. na wulicach Waršawy, astałasia zmarnawanaj, bo zamiesta niejkaj raźwiazki — Polšča ŭ suwiazi, choć praŭda, tolki z farmalnym adychodam biezpasrednaha twarca majskaha pierawarotu, — apynułasia ŭ niabywałym jašče tupiku.

My nia možam nia bačyć u adychodzie marš. Piłsudskaha razačarawańnia, niedawieru da samoj idei budawańnia prawaparadkawaj dziaržawy.

U šukańni wychadu z ciapierašniaha tupika marš. Sojmu Dašynski pakazwaje na try raźwiazki: pieršaja — rospusk Sojmu, druhaja — stwareńnie sojmawaj bolšaści praz złučeńnie „lawicy“ z „adzinkaj“, treciaja — nowy pierawarot.

Zastanowimsia karotka nad hetymi tryma pytańniami

Trudna sabie pradstawić rospusk sojmu biez raspisańnia nowych wybaraŭ. Kirawańnie dziaržawaj biez Sojmu — sproba wielmi niebiaśpiečnaja dla samaha istnawańnia Polščy. Wyznačeńnie nowych wybaraŭ — z boku hledžańnia intaresaŭ narodnych mienšasciaŭ Polščy — mahło-b papravić Sojm u sensie sprawiadliwaha pradstaŭnictwa hetych mienšaściaŭ. Nowych wybaraŭ nam bajacca absalutna niama čaho, bo jany pawinny byli-b naprawić usie tyja wybarnyja nadužyćci, dziakujučy jakim npr. Biełarusy, zamiesta kala 30 pradstaŭnikoŭ u Parlamancie, majuć ich tolki 12. Ale jakraz pa prawiadzieńni ŭ ciapierašni Sojm 130 pasłoŭ „jedynki“ ŭrad nikoli nia pojdzie na nowyja wybary, bo wiedaje dobra, što aprača straty, ničoha jany lepšaha dla ŭradu nie daduć.

Abjadnańnie lawicy z „jedynkaj“ takža tym časam nia možna ličyć za mahčymy wychad, bo, jak užo niaraz ab hetym hawaryłasia, trudna najšci supolny jazyk u Sojmie radykalnamu wyzwalencu ci pepeesoŭcu z pradstaŭnikami polskaj arystakracyi ŭ adzincy. Mahčyma heta tolki tady, kali-b usialakija Radziwiły dy Sapiehi, dabrawolna ci nie, — pakinuli ŭradawy klub u Sojmie.

Adnosna nowaha pierawarotu, skazać možna chiba tolki toje, što pierawaračywać užo raz pierawiernienaje aznačała-b z adnaho boku łamać adčynienyja dźwiery, a z druhoha pryznacca aŭtaru majskaha pierawarotu, što apošni byŭ zmarnawany, nia wykarystany, a dziela hetaha i nie pawinien byŭ dwa hady tamu stacca.

Takim čynam z dumak marš. Dašynskaha nia widać realnaha wychadu z tupika. Dyk ci nia lepš było-b zamiest bić haławoj ab mur, narakać na Sojm, płakać nad sučasnaj kanstytucyjaj choć raz stać na hrunt hetaj kanstytucyi, prawiaści ŭ žyćcio jaje nia tolki adnosna „panoŭ pałažeńnia“, ale j adnosna narodnych mienšaściaŭ Polščy.

Kali-ž wierchawody polskaj palityki ŭzdumajuć rabić nowyja ryzykoŭnyja dla siabie sproby, my Biełarusy, budučy peŭnyja, što endecyja da ŭłady bolš nia prydzie, možam spatykać mahčymy chod nowych padziejaŭ zusim spakojna, pawodle prykazki: hoły razboju nie baicca.

Al. Stepowič, pasoł Sojmu.

Pramowa pasła F. Jaremiča

skazanaja ŭ Sojmie 19.VI. siol. h.

Wysoki Sojmie! Siońnia majem pryniać prajekt amnestyi, jakoj daŭno ŭžo čakajuć dziesiatki tysiač ludziej, što siadziać za kratami, a z imi čakajuć amnestyi sotni tysiač ich siemjaŭ.

Uważna prysłuchoŭwaŭsia ja da pramowy p. wiceministra Cara, jaki skazaŭ, što jość heta prajekt ustawy, jaki ŭžo pryniaty kamisijaj, a — wysoki Sojmie, ani kroku dalej, bo ŭrad hetaha nie pazwolić. I kali staniecca inačaj, dyk amnestyi nia budzie zusim. — Hetak zakončyŭ swaju pramowu wiceministar Car.

Ja nia ŭchodžu ŭ toje, ci ŭrad zachoča prawiaści amnestyju, ci ŭrad z tych peŭnych palityčnych intencyjaŭ, ab jakich nia choča hawaryć, mahčyma adłožyć amnestyju da wosieni i złožyć adkaznaść na Sojm. Adnak-ža pawinien śćwierdzić, što ŭwa ŭsiej hetaj ustawie dla Biełaruskaha Narodu amnestyi niama. I kali niekatoryja papiarednija pramoŭcy hawaryli i praciahiwali ruku da našaha bratniaha ŭkrainskaha narodu, dyk ab Biełarusach ničoha nie kazali i dla ich u samaj ustawie ničoha nie pradbačana. Kali woźmiem artykuł 2, jaki tasujecca da našych biełaruskich ziemlaŭ, dyk tam my ŭbačym, što amnestyja achaplaje prastupki da pačatku 1920 hodu. Na našych ziemlach u 1920 hodzie była baraćba, aružnaja baraćba, jakaja zakončyłasia tolki na kančatku taho-ž 1920 h. I tolki ŭ 1921 hodzie raspačali polskija sudy swaju dziejnaść u nas, tady tolki pačalisia sudowyja pracesy proci Biełarusaŭ. Byli pracesy ŭ Biełastoku, u Hrodnie, u Nawahradku i Wilni, ale-ž usie jany adbylisia paśla 1920 hodu. Prypomniu p. wiceministru praces u Biełastoku, dzie byŭ zasudžany pasoł Baran i šmat inšych. Nawat sud tahdy ŭ Biełastoku nie znajšoŭ tam kamunizmu i pryznaŭ heny praces, jak praces nacyjanalnaha charaktaru. Ale-ž ci hetyja prastupki achaplaje amnestyja? Ja adkazywaju — nie! Kali tut hawaryłasia ab kryminalnaści i administracyjnych prastupkach, jak heta skazaŭ wiceministar, dyk moža jany tut i nadta šyroka prytarnoŭwajucca. Kali budziem hawaryć, ci prytasawana hetaja amnestyja da našaha žyćcia, da palityčnych prastupkaŭ, dyk ja kažu, što jana da nas nie padchodzić, bo ŭ pracesach proci Biełarusaŭ nichto nikoli nie atrymaŭ adnaho hodu wastrohu, ale-ž dwa, try, čatyry, piać, wosiem, dwanaccać hadoŭ, nia hledziačy na toje, ci była na heta padstawa, ci nie. Kali da 130 st., za časoŭ carskich uładaŭ, hubernatar mieŭ prawa tolki wydalić na dwa hady sa swajej hubernii, dyk polskija sudy ks. Hadleŭskaha asudzili na dwa hady krepaści, a znača hetaja amnestyja da jaho tasawana nia budzie. A ci možna dumać, što ks. Hadleŭski byŭ kamunisty? — Nie! A znača amnestyi niama nawat dla prastupkaŭ pa 130 st.

Kali-ž woźmiem 129 st., jakaja paŭsiudna tasujecca, dyk panie ministar, prašu wieryć, što ja nia kidaju winawačańnia, ale skažu, što pa hetaj staćci dajecca nadta wialikaja kara. Pa 129 st dajecca nia mieniej, jak 2 h. ciažkaha wastrohu, tahdy, jak za carskich časoŭ dawałasia 6 miesiacaŭ ci 1 hod i to zwyčajnaha aryštu.. I

kab nia być hołasłoŭnym, prytaču prykład z sučasnym senataram Rahulaj, jaki asudžany pa 129 st. na 3 hady ciažkaha wastrohu z pazbaŭleńniem prawoŭ. Woś jakija asudy tasujucca na našych ziemlach i dziela hetaha my nia majem amnestyi.

Pawinien ja adznačyć i toje, što da 1927 hodu, pa ŭsim pracesam, jakija tolki adbywalisia, asudžanyja hramadzianie staŭšy palityčnymi wiaźniami adbywali padwojnuju karu, u dwa razy bolšuju, jakuju jany faktyčna pawinny byli adbywać. I hetak było dziakujučy 54 st. K. K., jakaja nie dazwalała zaličawać prewencyjnaha aryštu tym, jakija byli asudžany na 1 hod ciažkaha wastrohu.

Zdarałasia tak, što kali chto prasiadzieŭ da suda 2 — 3 hady, a pa sudzie dastaŭ adzin hod, dyk musiŭ siadzieć i hety hod, a razam — 4 hady. Mała hetaha, usie tyja, chto byŭ asudžany choć na adzin hod, źjaŭlajucca pazbaŭlenymi hramadzkich prawoŭ. A znača za adzin hod wastrohu prasiadzieŭ 3—4 hady i astaŭsia pazbaŭlenym hramadzkich prawoŭ na ŭsio žyćcio. Zdarałasia hetak dziela taho, što na našych ziemlach u praktycy tasawalisia artykuły ad 100 da 132, pa jakich kali ŭžo karalisia, dyk karalisia ciažkim wastroham. Dziela hetaha ja prašu panoŭ, kab pany zhadzilisia z našaj papraŭkaju, a praŭdziwiej z papraŭkaju w.-maršałka Zahajkiewiča, kab amnestyju, u adnosinach da palityčnych sprawaŭ, pašyryć až da 3 maja 1928 hodu, a tahdy i tolki tahdy amnestyja budzie datasawana i da našych biełaruskich ziemlaŭ, dzie abawiazuje karny kodeks z 1903 hodu. Inačaj amnestyi dla nas niama.

Chaču jašče skarystać z mahčymaści parušyć apošniuju sprawu, jakaja hołasnym recha adbiłasia na našych ziemlaŭ. Heta jość sprawa Biełaruskaj Sialanska-Rabotnickaj Hramady.

Wysoki Sojmie! Pry palityčnych pracesach zaŭsiody haworycca toje, što ŭsio robicca za kamunistyčnyja hrošy i pry ŭsiakich jakich-koleču sprawach tasujecca zakid u kamunizmie i zaŭsiody abasnoŭwajecca heta 129 st., a imienna: padburańnie adnaho narodu proci druhoha. Zakidajecca: chočacie adarwacca i dałučycca da kaho, da sawietaŭ, a dyk znača jość łučnaść z sawietami, z kamunistami. Niama aniwodnaje sprawy, kab nia byŭ nam pryčeplany kamunizm. My-ž ličym, što apošni praces Biełaruskaj Hramady byŭ biazumoŭna palityčnaju rasprawaju i sacyjalnaju rasprawaju wilenskich zubroŭ nad biełaruskimi sialanami. A dziela hetaha prapanujem, kab u hetaj amnestyi byŭ dadany hetaki punkt, a imienna: paśla 3 artykułu dadać nowy art. 3-a nastupnaha źmiestu:

„Puskajecca ŭ zabyćcio ŭsie sprawy źwiazanyja sa sprawaju h. zw. Biełaruskaj Sialanska-Rabotnickaj Hramady."

Niapraŭda, što byccam z usiaje Hramady sudžana 56 čaławiek. Da hetaha času jość jašče takija, jakija buduć sudžany za tuju samuju sprawu, aprača tych, jakija ŭžo asudžany. Dyk adchilicie tyja kryŭdy, jakija zrobleny nam sudami, a tahdy my budziem hawaryć usiudy, što sapraŭdy polski Sojm, z pryčyny dziesiatych uhodkaŭ niezaležnaści polskaje dziaržawy, daŭ amnestyju, z jakoje my možam skarystać. Kali-ž hetaha nia budzie, kali hetyja prapazycyi nia buduć pryniaty, dyk budziem ličyć, što amnestyi dla Biełarusaŭ niama. (Wopleski na ławach nac. mienšaściaŭ).

Z hazet.

Im heta možna!

U minułym miesiacy červieni adbyŭsia ŭ Wilni źjezd „Stowarzyszeń Młodzieży Polskiej", na jaki źjechałasia moładź z biełaruska-litoŭskich ziemlaŭ pad Polščaj. U dzień źjezdu, padčas nabaženstwa ŭ katedralnym kaściele wystupiŭ z kazańniem da hetaj moładzi ks. W. Mejštowič. Kazańnie ks. Mejštowiča, musić dziela wielmi patryjatyčnaha źmiestu, źmiaščaje „Słowo" Nr 145.

Dziela charakterystyki hłybokaści polskaha nacyjanalizmu, miašajučy jaho jak niešta supolnaje z kaściołam katalickim, padajom u skaročańni źmiest henaha kazańnia. Pačynajecca jano woś tak:

„Z usich staron kraju źlacielisia siańnia našaj katedry štandary. Z pad Dzisny, z Brasława, z nad radawaj hranicy, ad Dźwiny pa Buh — sabralisia Tawarystwy Polskaj Moładzi... Šmat pierad nami pracy. Dosyć adkryć wočy, kab ubačyć, jak šmat pracuje siańnia ludzi, kab kraj naš, kab Polšču uzwysić". — Apisywajučy pawajennaje pałažeńnie haspadarčaje našaha kraju, pramoŭca kaža, što budujucca šosy, čyhunačnyja darohi i zaklikaje słuchačoŭ da dziaržaŭna-tworčaj pracy. A dziela hetaha kaža ks. Mejštowič „Moža spadziawacca na nas i Kaścioł, Matka naša—i Najjaśniejšy Ŭrad Rečypaspalitaj".

Dalej ks. Mejštowič haworačy ab Polščy, uspaminaje słowy św. Piatra i zapeŭniwaje — „I my wiedajem, dziajem dobra — što na stolki razšyrym Polšču, na skolki razšyrym ułasnyja dušy". Pry zakančeńni ks. Mejštowič pakazywajučy jak na najbolšuju siłu, na skarb dušy, kaža: „A na skolki razšyrym našyja dušy, na stolki razšyrym Polšču".

Dziŭnaje swaim źmiestam kazańnie, chutčej jaho treba było-b zaličyć da patryjatyčna-nacyjanalistyčnaj polskaj pramowy, ale-ž heta skazana z ambony ŭ kaściele!.. Nu što-ž, im heta možna!

Spadaru niama miejsca.

„Narod" Nr. 12—worhan spadara Janki Stankiewiča apublikawaŭ, što jaho kramka, „Haspadarski Źwiaz", robić wystaŭku chatniaha promysłu na Pieršym Paŭnočnym Kirmašy ŭ Wilni, jaki pačniecca 18 žniŭnia sioł. h. i budzie trywać kala miesiaca času, i pachwaliŭsia, što „Źwiaz" atrymaŭ na hetuju metu 3 tysiačy zł. z Dziaržaŭnaha Ziemlarobskaha Banku.

„Ściah Pracy" Nr. 3. piša, što „Biełaruskaje Nawukowaje T-wa rašyła wystawić na Pieršym Paŭnočnym Kirmašy ŭ Wilni biełaruskija narodnyja wyraby — i pačało rabić zachady pierad Kamitetam Wystaŭki ab prydzialeńni miejsca. Niejkim dziwam poruč z Nawuk. T-wam apynuŭsia „Haspadarski Źwiaz", ci to faktyčna pad jaho šyldam Janka. Biełaruskaje hramadzianstwa na adnej z narad wykazała ździŭleńnie takim stanam rečaŭ i z taho času „spadar" pačaŭ „chodacca" samastojna. I woś akazywajecca, što Kamitet Wystaŭki admowiŭ Janku ŭ prydzialeńni miejsca, daŭšy adnačasna jaho Nawukowamu T-wu".

Widać „spadar" straciŭ łasku i ŭ chlebadaŭcaŭ!

Šanuj swaju wopratku!

Što narody rožniacca miž saboj, dyk hetaha nichto nie zapiarečyć. Naš biełaruski narod rožnicca ad swaich susiedziaŭ — i hetaha nichto taksama nie zapiarečyć. Chacia zaśleplenyja šawinizmam adzinki starajucca dawiaści, što biełaruski narod ničym nia rožnicca ad polskaha abo rasiejskaha narodu, aprača tolki mowy, „narzeča", adnak čaławiek narmalnaha rozumu hetu rožnicu zaŭwažyć.

Dyk kab pakazać, što my nia tolki dušoj Biełarusy, ale j wonkawa, — my pawinny prezentawacca, pakazawać siabie našaj nacyjanalnaj wopratkaj. U nas jašče mała jość zrazumieńnia, mała pašany dla nacyjanalnaj wopratki, niatolki praz masy, ale j praz našu intelihiencyju. Jašče hadoŭ tamu 20-30 bolš možna było zaŭważyć moładzi na fesťach, kirmašoch u nacyjanalnaj wopratcy, ale siońnia hetaha mienš, a mo' nawat redka zaŭważwajem, bo „Zach. kultura" i rožnyja „modnyja" kaściumy wycisnuli našuju nacyjanalnuju wopratku. Winawaty ŭsiamu hetamu miesta, rožnyja najeźniki, uradoŭcy i h. p. Sialanie starejšaha wieku i da siahońniašniaha dnia zachawali swaju biełaruskuju wopratku, bo jaho materyjalnaje stanowišča nie dazwalaje mieć inšuju aprača biełaj doŭhaj saročki, čyrwonaha pojasa i siwoj siarmiažki, jakaja niekalki wiakoŭ zastajecca nie zamienienaj jakimiś inšymi modnymi i kramnymi wopratkami. Moładź-ža naša, jak i kožnaja, honicca za kramnoj — za modami, choć nia ma z čaho.

Naša nacyjanalnaja wopratka moža dla nas zrabić dźwie wialikija karyści: 1) ahulnaja prezentacyja pierad inšymi narodami u jej wyrazna pakazała-b naš twar i 2) nac. wopratka abaraniła-b nas ad strataŭ materjalnych, zaaščadziła-b našy krywawa zaroblenyja hrošy, wydanyja na rožnuju kramninu, tandetu — mody i h. b.

Na paradku dnia my bačym, jak našy dziaŭčatki niasuć u miastečka apošniuju kuračku na pradaž, kab kupić materjału na modnuju sukienku, a chłopcy taksama pradajuć apošni chleb, a časta i karowku, kab kupić sabie modny kaścium i kapialuch, značycca — kab być padobnym da niejkaha zaściankowaha šlachciuka. A skazać ščyra, dla našaj moładzi ŭsio heta nia zusim patrebna. Razumnaha i dobraha čaławieka nie pa wopratcy ceniać. Nie saromsia ničoha swajho, a naadwarot — šanuj swajo, bo ŭsio, što naša, musić być dla nas pieknym i darahim.

Naša wopratka nikoli nia „ukolić" woka razumnaha čaławieka, naadwarot kožnaha ŭwodzić u podziŭ, bo pieknaja, skromnaja. Tuju našu moładź u nacyjanalnaj wopratcy duchawienstwa nie wyhaniała-b z kaścioła, ci carkwy za niaskromnaje ŭbrańnie, jak heta robicca za modnyja sukienki.

Na moj pohlad, zdajecca, dobruju rabotu zrabili-b biełaruskija kulturna-praświetnyja hurtki jak Instytutu, T-wa Biel. Školy i „Praświety," kab uziali abawiazak šyreńnia kultu nacyjanalnaj wopratki na wiosscy; kab kožny siabra i siabroŭka wyšej uspomnienych hurtkoŭ zrabili da siabie nacyjanalnuju wopratku; kab naša moładź na wiečarynkach, kirmašoch i festach u swajoj nacyjanalnaj wopratcy ćwiła, jak makawy ćwiet.

Dyk preč z rožnymi modnymi wopratkami, a lepš apraniemo swaju nacyjanalnuju piekna wyšywanuju Biel. dziaŭčatkami wopratku i šanujmo jaje, jak kaliś šanawali i canili našy dziady i pradziedy!

Biel. Moładź! Chaj klič moj nia budzie biaz wodhuku!

Marwič.

Z biełaruskaha žyćcia.

Z Biełarusi pad Polščaj.

Pasiedžańnie Prezydyumu C. K. B. Ch. D. U piatnicu 13—VII sioł. h. adbyłosia pasiedžańnie Prezydyumu Centralnaha K-tu Biel. Chr. Demokracyi. Na pasiedžańni razhladalisia pytańni palityčnyja i haspadarčyja Biel. Chr. Dem.

Schod Biełaruskaha Nacyjanalnaha Kamitetu. U subotu 14—VII sioł. h. adbyŭsia ahulny schod Kamitetu Biel. Nac. K-tu. Razhledžany byli niekatoryja sprawy datyčacyja Nac. K-tu i dakany pierawybary prezydyumu. Padrobnaści padadziem u nastupnym numary.

Uładysłaŭ Kazłoŭščyk.

Ab fizyčnym wychawańni ū Biełarusaŭ.

(Hladzi „Biel. Krynicu" Nr. 38)

II.

Biełaruskija narodnyja tawaryskija ruchawyja hulni i ihry.

Da času pryniaćcia chryścijanstwa biełaruskaje hramadzianstwa nia było padzielena na klasy. Usie zwyčai, ci to ŭ kirunku tradycyjnych ihryščaŭ, ci ŭ inšym, byli supolny ŭsiamu krywickamu narodu. Adnačasna z chryścijanstwam pryšła da nas i klasowaść. I ŭ toj čas, jak bahatšyja siał uprywilejowanaha hramadzianstwa łohka pryjmali čužyja ŭpływy, a nawat ad času ŭnii z Polščaj saŭsim adłučylisia ad narodu, zdradzili jaho na karyść Polščy, — prosty naš narod, adčuwajučy hetuju zdradu, addzialiŭsia saŭsim ad swaich wiarchoŭ, zamknuŭsia ŭ sabie, amal saŭsim nie dapuščajučy čužych upływaŭ da swaich tradycyjaŭ i zwyčajaŭ. Dziakujučy hetamu jon da siańniašniaha dnia zachawaŭ šmat spradwiečnych wierawańniaŭ i abyčajaŭ. Adnosna fizyčnaha wychawańnia hetyja tradycyi i abyčai wyjaŭlajucca ŭ dachawaŭšychsia da siahońnia tawaryskich ruchawych hulniach i ihrach, u rožnych zabawach i wierawańniach, niaraz wielmi karysnych z hyhijeničnaha boku. Hetyja hulni, ihry i wierawańni siahajuć wielmi daŭnych, a mo' nawat i pahanskich časoŭ.

Raźbirajučy biełaruskija narodnyja hulni i ihry znachodzim u ich wielmi karysnyja elementy, jak z boku fizyčnaha, tak i z boku wychawaŭča-maralnaha i hramadzkaha. Prosta biare radaść, što naš siarmiažny narod nia ŭstupaje ŭ hetym inšym narodam, a mo' nawat prad mnohimi moža pachwalicca. Treba jašče adciemić, što biełaruskija narodnyja hulni i ihry jość tak razumna ŭłožany, što biaručy ich u poŭnuju systemu — mohuć pierahimnastykawać usio cieła i dać šmat karysnych nawuk z boku maralna-hramadzkaha wychawańnia.

Haworačy pra hulni i ihry naahuł, treba wiedać, jakaja jość rožnica miž sławami: hulnia i ihra. Hulnia z punktu hledžańnia fizyčnaha wychawańnia heta jość peŭnyja ruchi adzinki, abo hramady dziela pryjemnaści, wykľučajučy zawadki i chacieńnie wyjhryšu, a ihra — heta jość peŭnyja ruchi dźwiuch, abo niekalki asob u baračbie za wyjhryš. Metaj hulni jość samaja hulnia, jak pryjemnaja razryŭka, a metaj ihry — jość wyjhryš, abo prajhryš.

Dyk tolki zawadki i wyjhryš rožniać hulniu ad ihry.

Nižej padanyja biełaruskija narodnyja hulni i ihry jość jašče daloka nia ŭsie. Heta tolki častka ich.

Žyćciowyja abstawiny, na žal, nie pazwolili mnie źbirać pa rodnych wioskach patrebny materjał. Źmieščanyja tut hulni i ihry ja ŭziaŭ z biełaruskaha zborrika Romanowa, „Dziacinnyja hulni" Čarniaŭskaj i tyja, jakija mnie samomu, jak synu wiaskowaha siarmiažnika, wiedamy, ci to prypaminajučy časy, kali sam byŭ učaśnikam ich, ci to z apawiadańniaŭ maich ciapierašnich kalehaŭ — synoŭ biełaruskaj wioski.

Usie nižej apisanyja hulni i ihry ja padzialiŭ, pawodle ich karyści z boku fizyčnaha wychawańnia, na hetkija hrupy:

1) hulni i ihry bieżnyja, 2) skočnyja, 3) kidanyja, 4) hulni i ihry z miačykam, 5) hulni i ihry z barykańniem, pieraciahiwańniem, dužańniem, wyrywańniem i h. p., 6) hulni i ihry pieramieśywanyja, 7) hulni i ihry wyrablajučyja słuch, bystraść zroku i arjentacyju ŭ paciomku, 8) hulni i ihry raŭnawažnyja, 10) hulni i ihry intelektualnyja.

1. Hulni i ihry bieżnyja.

Jany, jak i naahuł biehi, karysna ŭpływajuć na dziejańnie našaha serca i łohkich i jość duža karysny ŭsiamu arhanizmu, dziela taho, što padčas ich biare ŭdzieł kala 60% muskułaŭ našaha cieła. Apračа hetaha jany wyrablajuć žwawaść, łoŭkaść i chutkaść panatrawańnia. Hulni i ihry bieżnyja naahuł prynosiać bolš karyści, čymsia łohkaatletnyja biehi, dziela taho, što tut apracа zwyčajnaha biehu dałučajecca karyść, jak naahuł z kožnaje tawaryskaje ihry. Tut učaśnik wučycca padparadkawać swaje sobskija chacieńni i pohlady da ahulnaje mety ihrawoj, musić padparadkawacca peŭnym zakonam ihry, adnym słowam tut učaśnik wučycca hramadzkaści. (d. b)

Pasiedžańnie Centralnaha Kamitetu Bieł. Sialanskaha Sajuzu. U subotu 14—VII siol. h. adbyłosia pasiedžańnie Centr. K-tu Bieł. Siel. Sajuzu. Razhledžana rad pytańniaŭ palityčnaha i haspadarčaha charaktaru.

Spadkabiernik „spadaraŭščyny". „Dziennik Wileński" padaje wiestku, što śwíašč Koŭš, jaki byŭ pryčepleny da sprawy „Hramady", pačaŭ arhanizawać partyju pad nazowam „Biełaruskaja Prawasłaŭnaja Chryścijanskaja Demokracyja".

Heta jošč ništo inšaje, jak tolki padhatoŭka Koŭša da spadku ůmiorŝaj, ale jašče nie pachawanaj „spadaraŭščyny", bo kab sapraŭdy Koŭš chacieŭ ščyra pracawać dla Biełaruskaha Narodu, dyk na što-ž jamu łamać adčynienyja dźwiery. Biełaruskaja Chryścijanskaja Demokracyja istnuje i šyroka achopliwaje biełaruskaje hramadzianstwa biaz rożnicy, jak prawasłaŭnych tak i katalikoŭ. Z hetaha jasna, što Koŭš źbirajecca tolki zmahacca z biełaruskim rucham. Ale možam skazać napierad, što staniecca toje samaje i z Kaŭšom, što stałasia i z „spadarom".

„Праваслаўная Беларусь" — orhan „Prawasłaŭnaha Demokratyčnaha Abjadnańnia", — jak dawiedywajemsia, pierastała časowa wychodzić z pryčyny niastačy srodkaŭ.

Kulturna praświetnaja praca na wioscy. Šutaŭski Hurtok Biełaruskaha Instytutu Haspadarki i Kultury, Ašmiask. paw., pasła ůdała adbytaj spektakl-wiečaryny ŭ dniu 24 červienia siol. h., na prośby niekatorych asob paŭtaryŭ heny spektakl dnia 8 lipnia siol. h. Adyhrany byli, jak i ŭ dzień 24—VI, „Paŭlinka" i „Zaručyny" — štuka ŭ 3 akt. J. Kupały i Fr. Alachnowiča. Treba adznačyć, što na hety raz Šutaŭskim artystamamataram nia tak dobra ůdałosia wykanańnie swaich rolaŭ, bo z pryčyny pracy ŭ haspadarcy nie zrabili jany aniwodnaj paŭtorki. Adnak pamima hetaha, prysutnyja, ščyła zapoŭniŭšy tok humna, u jakim adbywałasia pradstaŭleńnie, hromam wopleskaŭ wykazywali swajo zadawaleńnie z ihry artystaŭ. Pažadana było-b, kab Šutaŭski Hurtok arhanizujučy spektakli-wiečaryny ŭwodziŭ u ich prahramy deklamacyi, pieśni, rožnyja monolohi i inš.

Z pasiarod prysutnych na spektakli haściej byli i pawažanyja našy pasły P. Karuza i A. Stepowič, a takža pani Jaremič — pryjechaŭšyja adumysłowa z Wilni. Za heta im ščyraja padziaka. Siabra.

U sprawie aryštawanych Biełarusaŭ u Žodziškach, St. Hryba i M. Jarmaka, jakija siadziać u wastrozie u Wialejcy (uziataja z polskich hazet i źmieščanaja ŭ papiarednim numary „Bieł. Kr." wiestka, byccam aryštawanyja pierawiezieny ŭ Wilniu ŭ Łukiskuju turmu — akazałasia nia zhodnaj z praŭdaj), pasoł Karuza rabiŭ zachady ŭ Prakuratury i jeździŭ u Wialejku da suddzi śledčaha. Hryb i Jarmak budu zwolnieny pad kaŭcyju.

Kancesii na prywatnyja biełaruskija škoły. Na istnujučyja prywatnyja biełaruskija škoły ŭ w. Rudaŭka, Słonimskaha paw. i ŭ wios. Saŭlany, Brasłaŭskaha paw., Biełaruski Instytut Haspadarki i Kultury u Wilni padaŭ zajawy ab kancesii na 1928—29 školny hod. U suwiezi z hetym wyjaśniłasia, što kancesija na školu ŭ Rudaŭcy zjaŭlajecca stałaj (zaŭsiodnaj).

Na žadańnie žycharoŭ w. Maksimaŭki, Radaškoŭskaje wol., Maładeč. paw., Biełaruski Instytut Haspadarki i Kultury pastanawiŭ załažyć u wios. Maksimaŭcy prywatnuju biełaruskuju školu. Zajawa ab kancesii ŭžo padadziena da Maładečanskaha Školnaha Inspektara.

Hurtok Instytutu ŭ wios. Piatrowičach, Ašmianskaha paw. 8 lipnia ŭ Piatrowičach, Halšanskaje wol., Ašmianskaha paw., adbyŭsia arhanizacyjny schod, na jakim pastanoŭlena załažyć Hurtok Biełaruskaha Instytutu Haspadarki i Kultury. U prezydyum Hurtka wybrany: Staršynia hr. Piatroŭski M., Skarbnik — hr. Barysewič Ul., Sekretar Daniłowič R., Zastupniki A. Rakoŭski i J. Markoŭski.

Statut Banku. Wyšaŭ z druku Statut Biełaruskaha Kaaperatyŭnaha Ziemlarobska-Pramysłowaha Banku ŭ Wilni. Chto choča atrymać Statut, pawinien prysłać u Dyrekcyju Banku (Wilnia, Wostrabramskaja 8—1) paštowych marak na 25 hroš.

Biełarusy ŭ Łatwii.

Hazeta „Praca". Hetymi dniami redakcyja atrymała z Łatwii hazetu ŭ biełaruskaj mowie, adnadnioŭku, pad nazowam „Praca". Pažadana, kab časopiś raźwiwałasia i sapraŭdy słužyła intaresam biełaruskaha hramadzianswa ŭ Łatwii, a ahułam intaresam Biełaruskaha Narodu.

Z Radawaj Biełarusi.

Ci nie pachod proćiŭ kamunistaŭ Biełarusaŭ? „Zwiezda" № 144 abwinawačywaje narodnych kamisaraŭ Radawaj Biełarusi, jakija jošč pa nacyjanalnaści Biełarusami, ab pryswajwańni imi muzyčnych instrumantaŭ, padajučy takija wiestki:

Taw. Pryščepa, narodny kamisar ziemlarobstwa, taw. Žyłunowič—kiraŭnik Dziaržaŭnaha Wydawiectwa,—karystajuć z fartapjanaŭ Muztechnikuma. Taw. Balicki—narodny kamisar aświety i taw. Karanieŭski, siabra Inst. Biełaruskaj Kultury—karystajuć z pijaninaŭ Muztechnikuma. Dalej u henym samym numary „Zwiezda" abwinawačywaje biełaruskija kamunistyčnyja hazety „Zwiazda", „Čyrwona Zmiena" i „Rabočy" za toje, što jany nie wyjaŭlajuć kryminalnych pastupkaŭ kamsamolcaŭ. Pryswajwańnie muzyčnych instrumantaŭ nie zasłuhoŭwaje na pachwału, a tym bol'š kryminalnyja pastupki kamsamolcaŭ i nahuł usia rabota kamsamołaŭ zasłuhoŭwaje na toje, kab jaje klajmić u hazetach, ale ci nia jošč heta pachod „Zwiezdy" specyjalna proćiŭ Biełarusaŭ!?

Z Niezaležnaj Litwy.

Polska-litoŭski spor, jak wiedajem, trywaje ŭžo wośmy hod. Pryčynaj hetaha sporu, wiedama nam takža, jošč Wilenščyna. Pašla apošniaha pasiedžańnia sesii Lihi Narodaŭ u siol. hodzie, ab čym my pisali, uznowilisia polska-litoŭskija pierahawory, jakija byli pierarwanyja pierad hetaj sesijaj Lihi Narodaŭ i adbywalisia ciapier hetymi dniami ŭ Koŭnie. Ale jak i treba było spadziawacca, pierahawory hetyja končylisia ničym, bo Litwa biaz Wilni pahadzicca nia moža, a Polšča na heta nie zhadžajecca. Litoŭski premjer Waldemaras u sprawie polska-litoŭskaha sporu, jak piša krakaŭski „Čas", skazaŭ takuju pramowu:

„U Polščy nie brakuje ludziej takich, što chočać Polščy ad mora da mora. Prytrymliwajučysia hetaha, Polšča wiadzie imperjalistyčnuju palityku. Litwa, Biełaruś, Ukraina, a nawat Niemcy i Rasieja jošč pakryŭdžanyja Polščaj i z sumam čakajuć parachunku. Z druhoha boku polskaja palityka pahražaje mienšym susiedam. Jana nie zdawoliłasia, što pryharnuła litoŭskija, biełaruskija i ŭkrainskija ziemli. A praz heta zaŭsiody jošč napružanymi adnosiny i najmienšaja iskra moža raspalić ahoń, bo choć Rasieja i Polšča wajny nia chočuć, ale ŭsiož-taki abiedźwie dziaržawy da jaje pryhatawlajucca".

Litoŭcy dobra znajuć, što Litwa jošč toj iskraj — i choć Polšča jaje stušyłab, ale za Litwu woźmiecca Rasieja, kab mieć pryčynu da wajny. A wajny Polšča nia choča. Choća tolki ŭdziaržać taki stan, jaki ciapier jošč. A taki stan, jaki jošč ciapier, nia moža zlikwidawać polska-litoŭskaha sporu. Dziela taho, što Polšča nia choča wajny, to chto wiedaje, ci nia ŭsiepie čaho Litoŭcam. Bo jnakš — jak Ukraincy kažuć—z adnaho boku baluča, a z druhoha—horača...

Litoŭskija skaŭty, z pryčyny istnawańnia swajej arhanizacyi užo dziesiać hadoŭ, nadowiačy ŭ Koŭnie ładzili jubilej dziesiaci ŭhodkaŭ swajej pracy. Na henuju uračystaść zjechałasia z usich kutkoŭ Litwy litoŭskaja skaŭckaja moładz. Najbolšuju ŭwahu i zacikaŭleńnie źwiartali na sabie skaŭty wilenskija. Skaŭty zaniali kala Niemna haru i pierad dniom uračystaści raspalili wialiki ahoń. U uračystaści pryjmaŭ udzieł Prezydent i ŭsiaki da moładzi abśyrnuju pramowu.

Świata litoŭskaj pieśni, jakoje adbyłosia 1—VII siol. h. u Koŭnie, zwaračywaje ŭwahu na wialki postup Litoŭskaha narodu ŭ halinie muzyčnawakalnaha mastactwa.

Chor złožany bolš jak z 6 tysiač śpiawakoŭ wykonywaŭ melodyi rodnaj pieśni. Heny lik śpiewakoŭ u chory ŭžo pakazwaje na roskwit litoŭskaj pieśni.

Na henaje świata litoŭskaj pieśni byli pryjechaŭšy z Łatwii wučni łatwijskaj kanserwatoryi na čale z dyr. Prusam i ŭ sali litoŭskaj muzyčnaj škoły zarhanizawali kancert.

Z Polščy.

Polskaja kanstytucyja z dnia 17.III.1921 h. pašla adstaŭki marš. Pilsudzkaha apynułasia pad wostraj krytykaj polskich palityčnych kruhoŭ. Usie polskija hazety, usiak pa swojmu, krytykujuć sučasny polski parlamentaryzm. Usie pryčyny jaho słabaści znachodziać tolki ŭ sučasnaj kanstytucyi. „Kur. Wil." piša, što kali b ahraničycca da palityčnaha boku hutarki marš. Piłsudzkaha ab sučasnym parlamentaryźmie, to treba akreślić jaje, jak zapawiedź ustanaŭleńnia ŭ Polščy „nowych prawoŭ," heta znača reformy dziaržaŭnaha i praŭna-palityčnaha ładu.

Praŭna-palityčnaj formaj ładu dziaržawy jošč ništo inšaje, jak kanstytucyja. Dyk tut jasna, što ŭ hałowach polskich palitykaŭ zasieła dumka ab reformie sučasnaj kanstytucyi. Ale pawodle sučasnaj kanstytucyi źmianić jaje moža tolki Sojm. Zdajecca, što ŭ wosieni Sojm i budzie razhladać hetuju sprawu. A jak Sojm budzie razhladać i što moža stacca, — zhadać ciapier pokul-što trudna.

Sučasnaja polskaja kanstytucyja jošč wielmi demakratyčnaj, pawodle katoraj usim žyćciom dziaržawy kiruje parlamant, h. zn. Sojm i Senat. Ale Sojm i Senat da hetych por nijak nie zmahli wykanać swajej roli. Zamiest čynnaj pracy, na hruncie sojmawym adbywalisia tolki sprečki, a kanstytucyja astawałasia nia wykananaj. Prykładam u adnosinach da Biełarusaŭ: Kanstytucyja wyrazna daje prawy mieć školy ŭ rodnaj matčynaj mowie biełaruskaj, a Sojm wydaŭ tolki zakon školny, pawodle jakoha lahčej „wiarbludu pralieści praz wuška hołki, jak Biełarusam dastać rodnuju školu".

Treba skazać, što nie kanstytucyja winawata, a winawaty jaje wykanaŭcy, katoryja nia wykonywajučy jaje naležna kryŭdziać hramadzian dziaržawy.

Kanstytucyju chočuć źmianić: Kanserwatysty — wialikija pany z Biezpart. Blok Supr. z Uradam („adzinka") i endeki. Usie henyja hrupy kožnaja pa swojmu ŭ sojmawych kruhach pryhatoŭlajuć prajekty źmieny kanstytucyi. Takim čynam jošč užo až try prajekty źmieny kanstytucyi, pačakaŭšy—znajdziecca i bolš.

Polska-Litoŭskija pierahawory ŭ sprawach haspadarskich i kamunikacyi pačalisia ŭ Waršawie 10.VII. siol. h. Jaki moža być wynik hetych pierahaworaŭ, pakul-što niawiedama. Połnaha parazumieńnia čakać chiba nia prydziecca, bo samaja hałoŭnaja pryčyna polska-litoŭskaha sporu jošč nie zlikwidawana.

Stan biezraboćcia ŭ Polščy pawodle statystyčnych danych Ministerstwa Pracy i Hramadzkaj apieki ŭ časie ad 23—30 červienia siol. h. pradstaŭlajecca taki: u celaj Polščy naličywajecca biezrabotnych 116.247 asob.

Da wiedama sialan. Ministerstwa ŭnutranych spraŭ wyjaśniła abiežnikam (akulnikam) da ŭsich dziaržaŭnych uradaŭ, što ŭsie prośby ab darawańni skutkaŭ prawamocnych pastanaŭleńniaŭ administracyjna — karnych treba padawać da wajawodaŭ, katoryja skiroŭwać buduć ich da ministerstwa ŭnutranych spraŭ.

U prośbach nia treba dakazywać ab nieprawamocnaści pastanowy, a tolki prasić darawać karu.

Kožny sumlenny čytač uważaje za swoj abawiazak akuratna prysyłać padpisnyja hrošy za hazetu.

Z zahranicy.

Prysud nad inžynierami specjalistami Danieckich kapalniaŭ. Z Maskwy pawiedamlajuć, što narodny trybunał u Maskwie dnia 6.VII siol. h. abjawiŭ prysud, u jakim śćwiardžaje istnawańnie kontrrewalucyjnaj arhanizacyi, jakaja abyjmała Danieckuju nizinu z asiarodkami ŭ Charkawie i Maskwie, katoraja ŭtrymliwała znosiny z prabywajučymi zahranicaj byŭšymi ŭłaśnikami kapalniaŭ i niekatorymi zahraničnymi ŭradawymi instytucyjami.

Zasudžana 11 čaławiek na śmierć. U adnosinach da 6 asudžanych na śmierć trybunał biaručy pad uwahu ich kajańni i wysokija techničnyja kwalifikacyi pastanawiŭ źwiarnucca da Centr. K-tu S.S.R.R. ab pamiławańnie. 34 asudžana ad 1 da 10 hadoŭ turmy, z katorych dla 4-och wykanańnie kary ŭstrymali, a 4-ch apraŭdali. Abarona źwiarnułasia da Centr. K-tu S.S.R.R. ab pamiławańni 6 inžynieraŭ, katorych trybunał zasudziŭšy na śmierć wykreśliŭ z swajho śpisu da Centr. K-tu S.S.R.R. ab pamiławańni. Centralny K-t S.S.R.R. hetym šaściom zamianiŭ karu śmierci na 10 hadoŭ wastrohu, a 5 čaławiek užo rastralali.

Balšawiki padčas rasiejskaj rewalucyi zachapiŭšy ŭładu ŭ swaje ruki, kab dalej udziaržacca ŭ dasiahnuć mahčymaści istnawańnia — prymušanyja byli bracca za rabotu dziaržaŭnaj haspadarki, pierad usim u halinie pramysłowaści, katoraja była źniščana chatniaj wajnoj. Kab dawieści pramysłowaść choć da mienš-bolš adpawiednaha stanu, treba na heta mieć hrošy, bo treba było kupić mašyny, jakich balšawiki nia mieli, a da mašyn patrebny i wučonyja ŭ hetaj halinie ludzi: inžyniery, techniki, katorych u balšawikoŭ tak-ža wielmi brakawała. Pryciśnienyja hetaj biadoj, balšawiki musili pakłanicca zahraničnamu kapitału, z katorym tak niamiłaserna zmahajucca, i padpisać Niemcam weksali, za što dastali patrebnyja da rasiejskaha promysłu mašyny. Jak wiedama, dla mašyn — kab jany pracawali — patrebny jošč wuhal. Dziela hetaha balšawiki źwiarnuli najbolšuju ŭwahu na kapalniu wuhla ŭ Danieckaj nizinie, katoraja jošč sercam usiaje rasiejskaj pramysłowaści. Z hetaj metaj zmabilizawali swaju intelihiencyju, a nawat i „buržujaŭ" inžynieraŭ i technikaŭ, zaprasili specyjalistaŭ z zahranicy, pierawažna z Niamieččyny, i puścili pramysłowaść u chod. Ale čamuści wyniki pracy hetych zmabilizawanych i zaprošanych z zahranicy specyjalistaŭ u halinie pramysłowaści balšawickich zaprawitaŭ nie zadawolnili, bo spadziawańni balšawikoŭ na wialiki roskwit rasiejskaj pramysłowaści nia ździejśniwalisia, a termin spłaty niamieckich weksaloŭ prybližaŭsia. Balšawiki pačali šukać pryčyny i jaje znajšli jak-raz u samym sercy rasiejskaj pramysłowaści — Danieckaj nizinie, składajučy ŭsiu winu na hetych swaich, nie swaich i zahraničnych inžynieraŭ i technikaŭ specyjalistaŭ. U wyniku čaho ŭ minułym 1927 h. usich, jak „kontrrewalucyjneraŭ", aryštawali. Treba wiedać, što balšawicka-niamiecki sajuz paza dahaworami palityčnymi, byŭ źwiazany z abiedźwiuch staron i dahaworam zabawiazańniaŭ haspadarskich. A jak prybliziŭsia termin spłaty niamieckich weksaloŭ, Rasieja apynułasia ŭ wielmi trudnym pałažeńni, z jakoha adzinym wychadam byŭ adkład handlowych pierahaworaŭ, jakija adbywalisia miž Rasiejaj i Niamieččynaj i byli ŭžo na zakančeńni. Aryštu niamieckich inžynieraŭ u Danieckaj nizinie dla Niamieččyny było dosyć pryčyny nia tolki da adłažeńnia pierahaworaŭ handlowych, a nawat da razarwania.

I heta byŭ pieršy krok wychadu balšawikoŭ z ich trudnaha pałažeńnia wonkawaha. Astawałasia „abciapać" sprytna sprawu ŭnutry i dakazać świetu ab praŭdziwaści hetych pryčyn chwaroby swajho promysłu. I woś balšawiki dakazywajuć:

Što ŭ šachtynskaj sprawie hety sud byŭ proćiŭ specyjalistaŭ u halinie radawaha promysłu, jaki nia majučy ŭ hetaj halinie swaich fachowych sił partyjnych, zmušany byŭ

paźbirać u siabie ŭnutry fachowy da hetaha element, a nawat zaprasić z zahranicy, jak u henym razie swaich i zahraničnych, niamieckich, inžynieraŭ. Hetyja specyjalisty byccam u parazumieńni z daŭniejšymi ŭłaśnikami wuhalnych kapalniaŭ, a nawat dziaržawaŭ zahraničnych, zacikaŭlenych u wybuchu prociŭ Radawych Respublikaŭ interwencyjnaj wajny, mielisia niščyć radawy promysł, padważywajučy świedama jaho padstawy. Prastupnaja rabota henych inžynieraŭ specyjalistaŭ jość takaja: byccam jany wypisywali nia dobryja mašyny, kiepska ŭstanoŭliwali, i byccam — kali-b wybuchnuła wajna, jany mielisia susim źniščyć danieckija wuhalnyja kapalni i hetakim sposabam astanawić čyhunačny transpart i sparaližawać uwieś metalurhičny i chimičny wajenny promysł.

U hetym kryjecca adnak štoś i inšaje. Balšawickaja presa ŭmieła sprytna wyciahnuć na dziennaje światło, što chwarabliwaść radawaha promysłu, ab jakim balšawiki nadta šmat hawaryli pačynajučy rabotu, kryjecca nia nie ŭmahčymaści pahadzić radawaha ładu z hałoŭnymi padstawami ekanamičnymi, a ŭ niahodnaj rabocie intelihiencyi rasiejskaj i wydelehawanych ahientaŭ — specyjalistaŭ, bo henyja specyjalisty — nie-kamunisty.

Hetym-ža balšawiki pasłabanili sabie mocna źwiazanyja, jak zwonku tak i ŭnutry, ruki, wyihrywajučy kozyry da ihry dalejšaj.

Surowy prysud nad hetymi inžynierami specyjalistami susim nia jość niespadzieŭkaj. Hetaha treba było čakać i spadziawacca. Dziŭna adnak toje, što až niekalki abwinawačanych ščyra škadujučy taho, što jany „rabili", pryznalisia da winy, praz što sami prosta dabrawolna stanawilisia „pad ścienku" i łaskawa čakali wymieranaha ŭ ich jašče ŭ časie aryštu wystrału. Biazsumliŭna, što hetyja 6 pryhaworanyja na karu śmierci, ale za „kajańni i wysokija kwalifikacyi" pradstaŭleny Centr. K-tu S.S.R.R. na pamiławańnie, — heta jość tyja dziŭna ščyryja i zahadkowa adważnyja abwinawačywajučyja sami siabie.

Pry takich abstawinach ničoha nia budzie dziŭnaha, što hetyja pryhaworanyja ciapier na śmierć 6 čaławiek paśla niekataraha času iznoŭ buduć ustanaŭlać u danieckich kapalniach mašyny i rabić swaju rabotu dalej. Alež 5 čaławiek zapłacili za heta ŭsio swaim žyćciom.

U Meksyku dzikaje prašledawańnie katalikoŭ nia ŭstrymliwajecca. Nadowiačy tajnaja palicyja (syščyki) aryštawała 50 katalikoŭ i adnaho ksiandza, tolki za toje, što jany schawaŭšysia ŭ pamieškańni malilisia, a ksiondz adpraŭlaŭ Imšu. Treba wiedać, što ciapier u Meksyku publična adpraŭlać malitwy jość zabaroniena.

U miascowaści kala Leon paŭstancy chryścijanie z nieciarpliwaściaj kinulisia ŭ bojku z wojskam. Jość zabitych 3 žaŭniery i 24 paŭstancy.

Na Bałkanach supakoju niama. U minułym tydni ŭ Baŭharyi zdaryłasia palityčnaje zabojstwa. Zabity hien. Protohoraŭ. Pryčyny zabojstwa Protohorowa mienš-bolš takija: Makiedonski kamitet, siabram katoraha byŭ i Protohoraŭ, pryhataŭlaŭsia ŭ wosień wystupić prociŭ Juhasławii. Z pryčyny taje, što Juhasławija dapamahła Baŭharyi ŭ niaščaści, jakoje Baŭharyju spatkała — apośniaje ziemlatrasieńnie,—heta mieła ŭpływ na makiedonski kamitet paŭstrymacca ad swaich namieraŭ, adkładywajučy na dalej. Protohoraŭ stajaŭ za toje, kab wystupleńnie prociŭ Juhasławii adłažyć, a niekatoryja na heta nie zhadžalisia. Protohoraŭ zabity pa zahadu siabry makiedonskaj arhanizacyi.

U Juhasławii paśla krywawaj bojki ŭ sojmie nijak nia mohuć dajści da ładu. Tam nia mohuć zładzicca Serby z Charwatami. Urad serbskich radykałaŭ, padčas uradawańnia jakoha razyhrałasia ŭ juhasłaŭskim sojmie krywawaja bojka, padaŭsia ŭ adstaŭku. Ciapie arhanizujecca tam urad taki, jaki b moh zaspakoić i Charwataŭ i Serbaŭ, ale niešta z utwareńniem takoha ŭradu wielmi trudna idzie. Dziela hetaha paklikali tudy juhasłaŭskaha pasła ŭ Berlinie Baluhdziča, katory byccam maje wialikija ŭpływy na adnych i druhich i źlikwiduje henaje palityčnaje nieparazumieńnie.

DA NAS PIŠUĆ.

HARYĆ LICHTAR NACYJANALNAJE ŚWIEDAMAŚCI.

w. Lawonawičy, Niaświskaha pawietu. Nadumałasia naša moładź na dzień prawasłaŭnaha Wialikadnia zładzić spektal-wiečarynu. Zakipieła praca ŭ budynku tut. pažarnaje družyny. Jak muraški ŭzialisia družnyja pažarniki budawać scenu, źbirać usio patrebnaje dziela spektaklu. Šmat pracy pry hetym pałažyŭ naŭzorny Načalnik družyny hram. Bazyl Bieńka, imia jakoha nia moh ja nia ŭspomnić pry pisańni hetaje wielmi spoźnienaje karespandencyi. Nareście zwyčajnaja budynina prybrała wyhlad sympatyčnaje sali.

U dzień 16 krasawika s. h. ad samaha rańnia kruciła miacielica. Ale nia hledziačy na heta, sabrałasia šmat ludcoŭ z rožnych bakoŭ na naš doŭhačakany spektakl.

Zsutunieła... 8-śmaja hadzina ŭwiečary. Pryhoža hrymnuli miedzianyja truby pažarnaje duchowaje arkiestry z m. Nieświža. Publika zaniała swaje miejscy. Padniałasia zasłona pierad hladzielnikami, wielmi ŭdała prabiehła kamedyja M. Kudzielki ŭ 2-ch aktach „Mikitaŭ Łapać". Roli adyhrali: Jaŭmienia—Julik Niepakančycki; Hrypiny—Alesia Nowik; Zośki—Ł. Kendryk; Dar'i—Mar'ja Nowik; Saŭki—Adam Hurka i Mikity — Wiktuk Nowik, jaki wypaŭniŭ swaju rolu nadta dobra. Režyserawaŭ—hram. Siarhiej Nowik. Dekaracyja j wopratki artystaŭ-amataraŭ byli wielmi ŭdała dabrany. Pa skančeńni kamedyi sala hrymnuła ščyrymi wopleskami. Siarod publiki znajšlisia pawažnyja krytyki, jakija pryznali wialikija zasłuhi wykanalnikam-artystam.

Paśla niewialičkaha pierapynu, padčas jakoha jhrała duchowaja muzyka, iznoŭ padniałasia zasłona j pierad wačyma hladzielnikaŭ źjawiŭsia Lawonaŭski biełaruski miašany chor, u pieknych nacyjanalnych wopratkach, jaki pad zahadam hram. Siarhieja Nowika wykanaŭ ściah pryhožych pieśniaŭ. Wystupleńnie biełaruskaha choru było publikaju naležna aceniena, dokazam čaho byli niaścichaŭšyja „bis" i „brawo!". Naahuł usie byli zadawoleny spektaklam i zahadzia pytalisia, kali dumajuć Lawonaŭskija amatary-artysty zładzić jašče spektakl. Naskakałasia moładź pad hožyja zyki muzyki dawoli, bo až da 8-maje hadziny ranicy. Kožny pajšoŭ da chaty z radasnaj nadziejaj na niešta świetłaje, jasnaje, pryhožaje!... — A za niekalki dzion pačulisia radasnyja wiestki, što... i ŭ wakaličnych wioskach rychtujecca ažno šeść wiečaryn-spektaklaŭ! Woś jakoj enerhii dadaŭ da pracy na nacyjanalnym hruncie Lawonaŭski spektakl!

Na Siomuchu, 3 červienia s. h. zładziła moładź wiečarynu, a na Jana Kupału jznoŭ spektakl.

Naš lichtar nacyjanalnaje świedamaści nie pahasnuŭ! Apošni spektakl padliŭ świežaje aliwy ŭ jaho,—lichtar aświety, nacyjanalnaje świedamaści, razsypaŭ mahutnyja kosy na našuju rodnuju staronku, a kosy hetyja lijucca ciopłaj nadziejaj na lepšuju budučyniu ŭ serca pryhniečanaha šmatwiakowaj niawolaju našaha brata-sielanina, i jon poŭnymi hrudźmi razam z nami, moładziaj, śmieła hukaje:

Niachaj žywie Biełaruski Narod i Staronka naša!

Niachaj žywie placoŭka našaje nacyjanalnaje świedamaści—Biełaruski Teatr!

Niachaj žywie našaja niaŭmiruščaja, świataja, nacyjanalnaja Idejal.

Treba spadziawacca, što naśpiawaje ŭžo čas, kali ŭ Lawonawičach założycca Hurtok Bieł. Instytutu Hasp. i Kultury.

U dobry čas!

Aleś Biarozka.

Z kraju.

Hutarać ab biełaruskaj sprawie.

Pasły i senatary z „adzinki" Wilenskaha i Nawahradzkaha wajawodztwaŭ, na swaim pasiedžańni „rehionalnaha koła" ŭ Wilni z dnia 4—VII siol. h. pryniali woś takija pastanowy:

„1) Udziaržaŭnić biełaruskaje školnictwa ŭ miežach abasnawanych abjektyŭna paćwierdžanymi patrebami biełaruskaha žycharstwa.

2) Źmiena zakonu ad 31 lipnia 1924 h. ab arhanizacyi školnictwa (Dz. Ust. № 79, paz. 766—1924 h.) u kirunku mahčymaha wykanańnia punktu pieršaha, a taksama spynieńnia nacyjanalnaj baraćby na hruncie školnictwa praz skasawańnie pryncypu školnych plebiscytaŭ i ŭtrakwistyčnaje systemy.

3) Nieadkładnaje skasawańnie kruhawika (cyrkularu) ministra Dabruckaha ad 30. III. 1927 h. № I—2170/28 ab školnych abwodach.

4) U suwiazi sa skasawańniem hetaha kruhawika paddać rewizii pastanowy ab adčynieńni ahulnych (pačatkawych) škoł, pryniatych na asnowie školnaha plebiscytu ŭ 1927 h.

5) Adčynieńnie ad pačatku nowaha školnaha hodu dziaržaŭnaj biełaruskaj wučycielskaj seminaryi ŭ Wilni.

6) Da času ŭdzieržaŭnieńnia biełaruskich prywatnych himnazijaŭ u Wilni i Nawahradku pryznańnia im i ichnym internatam finansawaj dapamohi ŭ toj ci inšaj formie.

7) Nadańnie hetym himnazijam ad budučaha školnaha hodu prawoŭ publičnaści.

8) Kali buduć pryniaty na dziaržaŭnyja štaty biełaruskija himnazii ŭ Wilni i Nawahradku — pierefarmawańnie prywatnych biełaruskich himnazyjaŭ u Radaškowičach i Klecku na biełaruskija pačatkowyja 7 klasowyja školy, abo na prafesyjanalnyja školy.

9) Utwareńnie na Wilenskim Uniwersytecie katedry, abo lektarataŭ biełarusaznaŭstwa.

10) Utwareńnie pry Wilenskaj kuratoryi referatu biełaruskaha školnictwa i kamisii dla apracawańnia i wydańnia prahramaŭ nawučańnia i padručnikaŭ dla biełaruskich škoł—z udziełam pradstaŭnikoŭ biełaruskaha aświetnaha ruchu.

11) Zaapiekawacca Dziaržawie Biełaruskim Muzejem u Wilni i pryznańnia jamu materyjalnaj pomačy.

12) Uwiadzieńnie školnaha samaŭradu ŭ paŭnočna-ŭschodnich wajawodztwach padobna da samaŭradaŭ u centralnych wajawodztwach."

Prociŭ hetaj pastanowy skazać ničoha nia možna, bo źmiest jaje ŭ peŭnaj miery jość častkaj našych damahańniaŭ. Hetyja damahańni stawilisia biełaruskimn pasłami jašče ŭ minułym Sojmie, ale jak wiedama astalisia tolki hukam „wopijuščaha ŭ pustyni". Ciapier-ža čujem adhałosak damahańniaŭ biełaruskich pasłoŭ, u maleńkim „kružku" pasłoŭ i senataraŭ „adzinki". Pryniać da wiedama i ŭważać hety pastupak „rehijonalnaha koła" Wilenščyny i Nawahradčyny za niešta peŭnaje, jak fakt, my nawučanyja prošłaściaj, a nawat bačačy niaščyraść u hetym-ža i ciapier — nia možam.

Dziŭna niejak, biaz nas i chočuć zrabić dobra dla nas. Wielmi asabliwaja dabrata.

Kali pasły i senatary z „adzinki" Wilenskaha i Nawahradzkaha wajawodztwaŭ ščyra ad dušy chacieli ci chočuć zrabić, to čamuž jany hetaj sprawy nie ŭniaśli na pasiedžańnie Sojmu ŭ časie razhladu biudžetu Ministerstwa Aświety i nie damahalisia patrebnaha na heta kredytu, nia kažučy ŭžo ničoha adnosna ichniaj pastanowy ab biełaruskich himnazijach u Radaškowičach i Klecku.

I heta jość ni što inšaje, jak tolki čarodnyja hutarki ab biełaruskaj sprawie.

Wystupleńnie prociŭ palicyi. U m. Barunach, Ašmianskaha paw., nadowiačy na rynku ŭ časie torhu palicyjant aryštawaŭ Uładysława Chaleckaha. Sialanie ŭ liku bolš jak 300 asob nie dali palicyjantu aryštawanaha zawieści na pastarunak palicyi. Palicyja dała try wystrały. Jość niekalki ranienych.

Piśmo ŭ Redakcyju.

Pawažany hr. Redaktar!

Nie admoŭcie źmiaścić u wašaj pawažanaj časopisi nastupnaje:

Nia znajučy dobra asoby p. Janki Stankiewiča i jaho pracy ja nia wielmi daŭna mieŭ nieaściarožnaść ustupić u jahonuju arhanizacyju p. z. „Haspadarski Źwiaz". Ciapier, kali ja pierakanaŭsia, što Janki Stankiewiča „Źwiaz" nie źjaŭlajecca arhanizacyjaj apolityčnaj, a naadwarot, wiadzie palityku kirunku Paŭlukiewiča i Umiastoŭskaha i što, dziakujučy hetamu, nia maje absalutna nijakaha ŭpływu na masy dy, unosiačy ŭ biełaruskuju pracu razwał i demoralizacyju, robić biełaruskaj sprawie wialikuju škodu,— hetym zajaŭlaju, što nie mahu prykładać ruki da škodnaj raboty, wychodžu z siabroŭ „Haspadarskaha Źwiazu" i admaŭlajusia ad usialakaha na dalej z im supracoŭnictwa.

Inšyja hazety prašu pieradrukawać hetaje piśmo.

Kazimier Kisiel.

Wilnia, 12.VII.28.

Ad Redakcyi: Jak bačym, „Źwiaz" susim raźwiazaŭsia, bo ŭ arhanizacyi — astaŭsia tolki sam arhanizatar! Ciapier tolki astajecca čakać, kali i sam zakładčyk adwiažycca ad swajho „źwiazu".

Da biełaruskaj moładzi.

Naš biełaruski narod mnoha ŭžo praciarpieŭ. Chto jaho nie haniaŭ, chto nad im nia ździekawaŭsia! Byli ŭsiakija wojny, prachodzili rožnyja wojski, topčučy i niščačy jaho ziamlicu mokruju ad potu i śloz. A što-ž jon za heta maje? — Jon ciomny, biez praświety, pany pałažeńnia nia chočuć nawat uważać za čaławieka. Jon nawat nia maje škoły ŭ swajej rodnaj mowie. Nia možna Jamu i malicca ŭ kaściele ci carkwie ŭ swajej rodnaj mowie.

Niaraz našyja baćki ślazami abliwajucca, kali pajeduć u miesta, bo jaho žulik miestawy starajecca ašukać, naśmiajacca, a kali źwierniecca dzie ŭ jakuju ŭstanowu (urad), to tam taksama jaho nazad adsoŭwajuć, bo jon nia moža „pa pansku" abchodzicca i jamu trudna parazumiecca ŭ čužoj dla jaho mowie.

Biełaruskaja moładź nie pawinna siadzieć biazčynna. Abawiazkam jaje— jość: — padniać naš narod z hetaha zaniapadu i nie pazwolić, kab kryŭdzili, ašukiwali i naśmiejwalisia z Jaho. Treba ŭziacca za pracu nad padniaćciem kultury i haspadarki.

Praz što my možam palepšyć dolu swajho mnohapakutnaha narodu?

My maładyja, majučy najbolšy skarb — zdaroŭje, siłu, pawinny złažyć hetyja ŭsie dary na aŭtar Baćkaŭščyny, na palepšańnie doli našaha narodu. Pawinny my swoj narod uświedamić, pabudzić jaho da žyćcia, pakazać jamu jaho praŭdziwyja biełaruskija arhanizacyi, katoryja ščyra baroniać jaho intaresaŭ, jak np. Biełaruskaja Chryścijanskaja Demokracyja, Biełaruski Instytut Haspadarki i Kultury i inš. Wialikaj padmohaj nam u hetaj pracy jość biełaruskija hazety, np. „Biełaruskaja Krynica" i inšyja.

A kali narod naš biełaruski budzie świedamy, zarhanizawany, silny, to jaho buduć nawat worahi pawažać, ličycca z im. Dyk da pracy biełaruskaja moładź!

Małady Dub.

Redaktar Jan Paźniak. Bieł. Druk. im Fr. Skaryny. Wilnia, Ludwisarskaja 1. Wydawiec Albin Stepowič.